

Tšuktšid IV

Ülo Siimets

Veeuputus

26. mai hommikul läksin remonditava piimaköögi juurde tööle. Viimased päevad olid olnud üllatuslikult soojad ja päikselised, kuid kolme päeva eest läks taevast üle pilve ja vihma hakkas sadama nagu oavarrest. Sadas ühtejärgi ööl ja päeval, sest Vaikselts ookeanilt oli võimas tsüklon Tšuktšimaa kohale jõudnud. Lumi sulas selle tõttu lausa silmanähtavalt ja kõikjal volasid poriojad mäest alla jõe suunas. Tugev tuul andis puhangu torma mõõdu välja, Vaegi küla ümber kasvav võsa oli lausa lookas.

Remonditava maja juurde jõudes nägin oma üllatuseks, et üleöö oli vesi kiiresti täitnud jõesängi peaaegu kuni kalda ääreni. Seega oli veetase tõusnud öö jooksul ligi kolm meetrit. Kui majake ehitati, siis oli kaldaääreni olnud oma kakskümmend meetrit. Veel kolm aastat tagasi olevat kaldaserv olnud majakesest kuue meetri kaugusel. Nüüd oli kaldaservani ainult üks meeter. Mehed arvasid, et nii võib veevool selle majakese paari aasta pärast minema viia.

Paari ööpäeva jooksul oli vesi tõusnud aeglaselt, umbes pool meetrit päevas, nüüd olid korraga kõik kohad vett täis. Jõe peal ujusid allavoolu suured jääpangad ja -lahmakad. Meeste jutu järgi oli jäätükkidest tekkinud mäekurru tamm, mis takistas vee äravoolu, ja seetõttu hakkaski vesi kiiresti tõusma.

Terve päeva panime Borissiga suurele toale põrandat. Punnlauad olid ebakvaliteetsed ja laudade kokkuajamine selle tõttu küllaltki aega- ja vaevanõudev. Kohati oli vaja peitliga lauasooni siluda, et lauad kokku läheksid. Kui me õhtul hakkasime koju minema, siis sulises vesi juba üle kallaste ja oli poole meetri kaugusel majakesest.

Järgmisel hommikul oma kahekorruselisest majast väljudes nägime üllatusega, et meie maja ümber lainetas järv. Vihma aina sadas ja sajul ei paistnudki lõppu tulevat. Ka raadio ilmateade oli lubanud halbade ilmade jätkumist. Läksime majja tagasi ja panime toas pika säärega kalamehekummikud jalga. Hakkasime minema kolhoosi kontorisse. Õnneks olid külatänavate äärde ehitatud laudadest kõnniteed puitlattidest käsipuudega. Nüüd oli seda mööda julge minna - ei olnud kartust mõnda mudaauku sattuda.

Kontoris olid juba koos kõik küla töömehed. Selgus, et üleujutuse tõttu antakse kõigile vabad päevad ja vihmapäevade tõttu avatakse kell üksteist kauplus. Talve jooksul oli meeste arvestuse järgi alkoholimüügi plaan jäänud täitmata ning seetõttu oli oodata suuremat müüki.

Juba enne kella ühtteist olid inimesed kogunenud kaupluse juurde. Varem kohalejõudnud said seisukohad trepile, teised seisid põlvini vees.

Nüüd oli esimest korda mõistetav, kui hea on, et majad on ehitatud igikeltsa sisse kaevatud palkidele. Vesi ei ulatunud kaupluse põrandani, sest kauplus oli ehitatud ligi pooleteisemeetrise vaiade peale. Vaiadele ehitama hakatud pärast seda, kui igikeltsa piirkonnas asuvas Magadanis, kus algul ehitati lintvundamentidele, olevat suvel igikeltsa sulamisel mitmed majad kokku vajunud. Sellest peale ehitataksegi maju vaiadele, et külm tuul maja alt läbi käiks ja igikelts ära ei sulaks.

Täistunnil avati ukse ja rahvas tungles kauplusesse, kus igaüks võis osta kaks pudelit konjakit «Pliska». Ostsime oma pudelid ja hakkasime minema Niina ja Liidia juurde. Vastu tuli Vasja Start-

sev, kes oli olnud Ljuda pool ja rääkis, et Ljudal on toa põrandad juba paarkümmend sentimeetrit vee all. Vasja ruttas edasi kauplusesse. Meile jõudis järele koolidirektor Mošalski.

«Tere, kaasmaalased!»

«Tere, tere! Mis kaasmaalased, me ju hoopis Eestist?»

«Ah, mis vahet seal Tallinnal ja Minskil on, ainult 1500 kilomeetrit. Võrreldes selle 17 000 kilomeetriga, mis me läänepiirist eemal oleme, on see täpes.

«Noh, kui võrrelda NSVL-i läänepiiriga, siis tõepoolest oleme peaaegu naabrid.»

«Paistab, et te olete juba oma noosi kätte saanud.»

«Seda küll.»

«Kuhu lähete?»

«Mõtlesime Niina Ivanovna juurde minna.»

«Tulge minu poole. Meenutame kodumaad ja Euroopat. Vahel on nii tore, kui saad kellegagi kodust rääkida. Mul ka omad konjakid käes. Seal peaks veel paar meie poissi olema.»

Mošalski, Minski ülikooli lõpetanu, oli alati naeratav, meeldiva olemisega haritud mees.

Varem oli ta töötanud Kamtšatkal Petropavlovskis ning mõned aastad tagasi suunatud kohaliku kooli direktoriks.

Läksimegi siis tema poole. Seal seisid ukse taga juba Volodja ja Borka, kes olid oma pudelid kätte saanud. Nad olid ühel konjakipudelil korgi pealt keeranud ning ootasid kannatamatult koolidirektorit. Kordamööda rüüpasid nad otse pudelist. Läksime majja. Korter oli kahetoaline, seega natukene suurem kui tüdrukutel. Direktor otsis välja pitsid. Laua peal oli laudlina ja sakuska jaoks anti igaühele taldrik ja kahvel. Tavaliselt oli viinavõtmisel heal juhul taldrik sakuskaga keset lauda ja veel parem kui igaühele kahvlit jätkus. Viina joodi teeklaasiga. Siin-seal võis kohata 100 grammiseid, välimuselt teeklaasi meenutavaid klaase. Ka Niina juures oli alati lina laua peal ja igaühele anti pits, taldrik ja kahvel.

Natukene võõrastav oli Mošalski pool aga see, et valge laudlina peale laotati ajalehed ja nende peale plastikkile tükk. Hiljem, kui Volodjal pitsid ümber läksid ja Boriss pidevalt konjakit klaasist mööda kallas, ei olnudki see enam nii arusaamatu. Lauale toodi punast kalamarja, külmsuitsuketa balõkki. Võtsime konjakit, vestlesime Tartust, Tallinnast, Minskist. Mošalski oli tudengina käinud võistlemas Tartu ülikooli staadionil ja oli tuttav Tartu ajaloo ja vürst Vjatškoga. Ma olin koos sõbraga 1968. aastal ühelt Karpaatia mägimatkal tagasi tulles ööbinud magamiskottides Minski raudteejaamas asuva Lenini kuju jalamil. See nõoriga piiratud maa-ala oli tookord raudteejaama ainukene puhas koht, kus ei olnud karta, et sa pead magamiskoti mahasülitatud tatilärakatele asetama. Olime sellel ajal mõlemad pikkade õlgadeni ulatuvate juuste ja täishabemega. Hommikul kell seitse äratas meid noor miilitsaleitnant, kes arvas, et oleme küllalt maganud ja et on aeg juba üles tulla. Ta pidas meid välismaalasteks ja oli valvanud mitu tundi meie und, saates inimesed meie magamiskohast kaarega mööda.

Kuna Vaegi küla ümbruskond oli vee all, siis läks jutt ülemaailmsele veeuputusele, piiblile, selles kirjeldatud veeuputusele ja Noa laevale.

Mošalski jutustas, et elades Petropavlovskis kuulis ta ühte imelikku legendi kohalikust jumalast Kutkast, kes elas koos teiste jumalatega taevas. Inimesed olid sel ajal suured ja tugevad, sest nad olid jumalate loodud. Paljud jumalad võtsid inimeste hulgast endale naisi või käisid neil vähemalt aeg-ajalt külas. Oma suurusest ja tarkusest meelitatutena, muutusid inimesed väga ülbeks.

Nad sõdisid pidevalt, tapsid üksteist, röövisid üksteise vara, naisi, lapsi ja ajasid endi juurde teiste põdrakarju, põletasid üksteise jarangakülad maatasa. Ühesõnaga - inimesed muutusid õelaks ja ahneks maa peal.

Üks niisugune suurte karjade omanik oli Omrelguot. Oma hõimlastega terroriseeris ta nõrgemaid hõime, kes omakorda tarvitasid vägivalda endast nõrgemate suhtes.

Ükskord, järjekordselt röövretkelt tagasi tulles, närisid nad kärbseseent, põristasid bubinit ja hakkasid vangivõetud mehi-naisi mõnitama. Nad tapsid vange ja tarvitasid naiste kallal vägivalda. Nad solvasid jumalaid ega toonud neile enam ohvreid. See oli viimaseks tilgaks jumalate vihakarikasse, mis oli niigi juba ammu pilgeni täis.

Siis otsustasid jumalad selle riiaka inimtõu maa pealt ära hävitada.

Nad andsid käsu mägedel lõhkeda, avasid taevavärvad ja sügaviku allikad. Vihma hakkas sadama, nagu oleks vett pangest kaela kallatud. Taevas sähvisid kohutava mürina saatel välgud. Seejärel lõhkesid mäetipud kohutava mürinaga. Ilm muutus nii pimedaks, et isegi taevatähti ei olnud enam näha. Aeg-ajalt sähvisid selles pimeduses välgud ja siis sadas hirmsa mürina saatel ülevalt inimestele kaela hõõguvaid kive ja kõrvetavat tuhka, nii et maapind oli üleni musta tuhaga kaetud. Maapind pragunes ja paljud hukkusid hõõguvas sügavikus. Seejärel jõudsid inimesteni mägede tippudest alla voolavad tulejõed, mis hävitasid kõik ettejäeva.

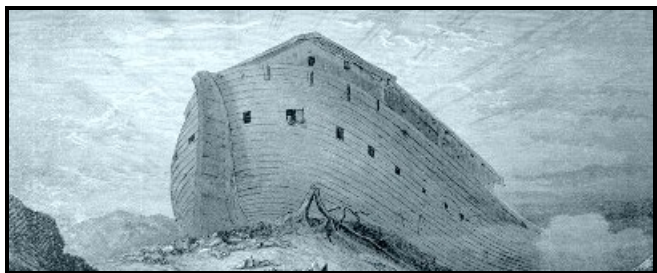

Sellega asi veel ei piirdunud. Väikesed ojad, mis siiamani mägedest rahulikult alla voolasid, muutusid hiiglaslikeks möllavateks veevoogudeks, mis vedasid endaga kaasa hiiglaslikke kive. Ookean, mis oli püsinud oma kallastes, kõikudes tõusu ja mõõna taktis, hakkas järsku kerkima ja uputas enda alla kogu ilmalaotuse. Vesi tõusis nelikümmend päeva ja nelikümmend ööd ja uputas isegi tuld purskavad mäetipud, mis vee all hakkasid kobrutama ja keema, ajades üles enneolematult suuri aurupilvi ning paisates üles tule- ja aurusambaid

Lõpuks olid isegi kõrgemad mäetipud mitme sülla paksuse veekihi all.

Kutka oli aeg-ajalt külastanud põdrakarjuseid ja kombekohaselt olid kohalikud andnud talle õisteks seljasoojendajateks oma naisi. Nendest suhetest tekkinud lapsed olid ilusad ja tugevad. Kutkal hakkas kahju oma naistest ja lastest ning ta otsustas nad päästa. Kutka ehitas suure laeva, ehitas selle mitte tavaliselt, vaid jumalikul teel. Nõnda sai laev kiiresti valmis. Laev oli nii suur, et sellist ei olnud keegi varem näinud. Kutka kogus laevale nendest loomadest, kes olid talle meele järele, isase ja emase, samuti need naised ja lapsed, kes olid talle meele järele. Loomadest oli ainult mammutiperekond maha jäänud, sest nad ei jõudnud enne veeuputust õigeaegselt laevale. Sellepärast ei olegi seda loomaliiki elus ja leitaksegi muda alt aeg-ajalt terveid mammuteid.

Niisiis, üks päev enne seda, kui algas inimkonna hävitamine ja veeuputus, kogus ta kõik eespool nimetatud oma laevale, samuti laadis ta laevale toiduvarud ja mageda vee. Ja siis sulges laevaluugid.

Ja väljas möllas torm ja häving, aga tema laev loksus lainete vahel. Kõik elav hävis ja see, mis ei põlenud tules, jäi tuha, kaelapaisatud kivide ja mudakihi alla. Ja veekiht üha kerkis maa peal seni, kuni jumalad otsustasid lõpuks taevaväravad ja sügaviku allikad sulgeda. Ookean hakkas tagasi vajuma oma kallastesse ja neljakümnendal päeval olid esimesed mäetipud vee alt uuesti nähtaval. Mõni aeg hiljem Kutka randus ühel mäetippudest ja avas laevaluugid. Nii oligi temast saanud inimsoo esiisa ja loomade päästja.

Aeg-ajalt lasevad jumalad mõnel mäel tuld sülitada, et tuletada meelde veeuputust ja hoiatada inimkonda, et nad püüaksid elada patuta.

Imestasime väga Mošalski kummalise jutustuse üle, tegin seda kõval häälel. Selle peale ütles Boriss, et on palju põrutavamaid legende, näiteks Jeesus Kristusest. Ma palusin tal seda jutustada. Boriss rääkis, et ta oli viis aastat tagasi olnud Sotšis puhkekodus. Ta oli saabunud sanatooriumi kaks tuhat rubla raha taskus ja kuu aja pärast lahkunud tühja rahakotiga. Õnneks oli edasi-tagasi lennukipilet ära ostetud. Temaga ühes toas oli puhkekodus olnud üks professor Moskva ülikoolist, kes oli rahvuselt juut ning oli tegelenud väga põhjalikult piibli ja sellega seotud faktide uurimisega. Ta väitis, et erinevad Uue Testamendi evangeeliumid käsitlevad Jeesuse elu ja temaga seotud sündmusi erinevalt, sest nad on kirjutatud erinevatel aegadel. Isegi see ei ole selge, kes valitses sel ajal Juudamaal, kui Jeesus tuli Jeruusalemma, kas oli see Herodes või hoopis tema poeg Arkelaos. Luuka evangeeliumi järgi oli Herodes veel elus, teised evangeeliumid Herodest ei maini. Mõningate raamatute andmetel olid kõik Herodesese lapsed hoopiski tütreid.

Juudi professoril endal oli väga omapärane hüpotees Jeesus Kristuse kohta. Selle järgi oli Juudamaa kuningas Herodes sündinud esimese kaksikuna. Tavaliselt Juudamaal teisena sündinud kaksik tapeti, aga antud juhul jätsid preestrid lapse elama, sest esmasündinu tundus olevat väga nigela tervisega ja ei soovitud poliitilist segadust. Herodes kasvas üles kuningakojas ja tema kaksikvend templis. Usundi järgi oli Juudamaa kuningas jumal.

Kui Herodesese kaksikvend täisealiseks sai, siis tekkis tal suur armastus templi preestrinna Maarja vastu, keda ta aeg-ajalt templis nägi. Armastus arenes, ning korraga selgus, et neitsi Maarja on käima peal. Neitsi Maarja sokutati puusepp Joosepile mehele.

Uuris üksikasjalikult Borissi jutustuse sarnasust piibliga. Järgnevalt toongi ära vaheldumisi lõikusid Uuest Testamendist (UT) ja Borissi jutustusest (B).

Uues Testamendis on see kirjas järgmiselt: *Aga Jeesuse Kristuse sündimine oli nõnda: kui ta ema Maarja oli kihlatud Joosepiga, siis ta leiti enne nende kokkusaamist käima peal olevat Pühast Vaimust.* (Mt 1: 18)

B: Enne abiellumist avastas Joosep, et Maarja on rase ja tahtis teda maha jätta.

UT: *Aga et tema mees Joosep oli õiglane ega tahtnud teda saata häbisse, siis ta võttis nõuks salaja tema hüljata.* (Mt 1: 19)

B: Aga siis saabusid Joosepi juurde jumala saadikud, mitte unes, vaid ilmsi. Nad tõid kulda ja ütlesid, et Joosep peab jumala poja üles kasvatama. Nad keelasid tal Issanda pruuti puutumast. Kuna Joosepile anti rikkalikult kulda, siis oli ta talle usaldatud ülesandega nõus. Ta lahkus koos Maarjaga Jeruusalemmast ja jõudis Petlemma, kus neitsi Maarja tõi jumala poja ilmale.

UT: *Ent kui temal see mõte oli, vaata, siis ilmus talle Issanda ingel unes ja ütles: «Joosep, Taaveti poeg, ära karda Maarjat, oma naist, enese juure võtta, sest mis temas on sündinud, on Pühast Vaimust. Ta toob ilmale poja ja sa pead temale nimeks panema Jeesus; sest tema päästab oma rahva nende pattudest!» Aga see kõik on sündinud, et läheks täide, mis Issand on rääkinud prohveti kaudu, kes ütleb: «Ennäe, neitsi saab käima peale ning toob poja ilmale, ja temale peab pandama nimeks Immanuel», see on meie keeli: Jumal meiega. Kui Joosep unest ärkas, siis ta tegi nõnda, kuidas Issanda ingel teda oli käskinud ning võttis oma naise enese juure ega puutunud temasse, enne kui ta oli ilmale toonud poja. Ja ta pani temale nimeks Jeesus. (Mt 1: 20-25)*

B: Herodesel olid perekonnas Jeesusega ühel ajal sündinud tütreid. Hiljem sündis poeg Arkelaos, kes oli Jeesusest noorem. Seega oli Jeesus kui esmasündinud poeglaps tõeline Juudamaa kuninga mantlipärija, ning seega ka jumalapoeg. Herodesese preestrist vend saatis oma saadikud uurima, kes on talle sündinud. Need olidki hommikumaa kolm tarka, kes leidsid vastsündinud Jeesuslapsukese sõimest. Nüüd said nad kuulutada tulevase Juudamaa kuninga sündi.

UT: *Kui Jeesus oli sündinud Petlemmas Juudamaal kuningas Herodesese ajal, vaata, siis tulid targad hommikumaaalt Jeruusalemma ja ütlesid: «Kus on see sündinud juutide kuningas? Sest me oleme näinud tema tähte hommikumaaal ning oleme tulnud teda kummardama.» (Mt 2: 1-2)*

B: Herodesese kõrvu jõudsid lõpuks ka kuuldused uue kuningapoja sünnist. Ta ehmus uudistest ning vihastas muidugi hirmsasti ja andis sõduritele korralduse tappa troonipärija. Kuna ei olnud täpselt teada, millal täpselt sündis uus pretendent Juudamaa troonile, siis oli korraldus ülijulm. Tuli tappa kõik poisslapsed kuni kolmanda eluaastani.

UT: *Kui kuningas Herodes seda kuulis, siis ehmus ta väga ja kogu Jeruusalemm ühes temaga. (Mt 2: 3) [---] siis ta vihastus väga ja läkitas ning laskis tappa kõik poeglapsed Petlemmas ja kogu selle ümbruskonnas, kaheaastased ja nooremad, vastavalt ajale, mida ta tarkadelt oli hoolega uurinud. (Mt 2: 16)*

B: Preestrite kaudu sai Herodesese kaksikvend muidugi teada, mida plaanitsetakse. Ta saatis oma saadikud Joosepit ja neitsi Maarjat hoiatama. Need saadikud ei ilmunud muidugi mitte unes, vaid ilmsi. Saadikud jõudsid õigel ajal oma teatega kohale, tõid raha ja kulda, ning juhatasid abivajajad ohu eest Egiptusesse.

Jeesus kasvas üles Egiptuse preestrite juures, kes olid tuntud oma astronoomiliste, meditsiiniliste ja muude teadmiste poolest. Selle tõttu oskas ta inimesi ravida. Ta oli käinud ka Indias ja tutvunud joogaga. Vee peal kõndimine pidi olema jooga kaheksas aste. Samuti oli ta preestrite juures kasvanud tuttav Juudamaa prohvetite ettekuulutustega, mida ta täpselt järgis, et kuninga saabumine oleks ikka täpselt nii, nagu prohvetid olid ette kuulutanud.

UT: *Aga kui nad olid ära läinud, vaata, siis ilmus Issanda ingel unes Joosepile ja ütles: «Tõuse ning võta lapsuke ja tema ema enesega ning põgene Egiptusesse ja ole seal, kuni ma sinule ütlen; sest Herodes hakkab otsima last, et teda hukata.» Siis ta tõusis ning võttis enesega lapsukese ja tema ema öösel ja läks ära Egiptusesse ja oli seal kuni Herodesese surmani, et läheks täide, mis Issand on rääkinud prohveti kaudu, kes ütleb: «Egiptusest ma kutsusin oma poja!» (Mt 2: 13-15)*

B: Saanud kolmkümmend aastat vanaks, kogus Jeesus enda ümber kaaskonna, nagu see oli kombeks toleaegetel juudirabidel. Ta kõndis mööda Galilead, kuulutas uut usku, ravis inimesi ja ei lakanud kordamast, et ta on Jumala poeg ja tulevane Juudamaa kuningas. Kuuldus temast kui ime-ravijast liikus tema ees.

UT: *Sellest ajast alates Jeesus hakkas kuulutama ning ütlema: «Parandage meelt, sest taevariik on lähedal!» (Mt 4: 17) [---] Ja Jeesus käis läbi kogu Galilea, õpetades nende kogudusekodades ja kuulutades kuningriigi evangeeliumi ja parandades igasugust tõbe ja vigadust rahva seas. Ja jutt temast levis üle kogu Süüria. Ja tema juure toodi kõik vaevalised, mõnesuguse haiguse ja tõve põdejad, seestunud, kuutõbised ja halvatud. Ja ta tegi nad terveks. (Mt 4: 23-24)*

B: Jutlustades ja käies mööda Galilead, kutsuti Jeesus väepealiku majja, kellel oli tütar ära surnud. Olles tuttav Egiptuse preestrite ravitsemisostustega, läks ta ruumi, küünal käes. Küünlaleek hakkas vabisema. Jeesus sai aru, et väepealiku tütar ei ole surnud, vaid varjusurmas. Ta äratas tüdruku üles.

UT: [---] *siis tuli üks ülem ja langes maha tema ette ning ütles: «Minu tütar suri praegu, aga tule ja pane oma käsi tema peale, siis ta saab elavaks.» (Mt 9: 18) [---] Ja kui Jeesus ülema kotta jõudis ja nägi vilepuhujaid ja käratsevat rahvast, ütles ta: «Minge ära, sest tütarlaps pole surnud, vaid magab!» Ja nad naersid teda. Aga kui rahvahulk oli välja aetud, läks ta sisse ja võttis tema käest kinni, ja tütarlaps tõusis üles. Ja sõnum sellest levis üle kogu maa. (Mt 9: 23-26)*

B: Jõudes Jeruusalemma lähistele, saadab ta oma jüngrid külla emaeesli järele, kes pidi sööma külatänava ääres. Jüngrid läksid ja leidsidki ettekuulutatud emaeesli. Oli ju tõenäosus leida külast emaeeslit külatänava äärest väga lihtne, sest sel ajal olidki väiksemate külade majad venitatud ühe pika külatänava äärde ja eesel oli vaesemate peamiseks liiklusvahendiks. Nad panid talle vaiba peale ja Jeesus sõitis kui kuningas Jeruusalemma, sest nii nägid kuninga ilmumist Jeruusalemma prohvetid.

UT: *Ja kui nad Jeruusalemma ligi said ja Betfage poole Õlimäele tulid, siis läkitas Jeesus kaks jüngrit ning ütles neile: «Minge sinna alevisse, mis on teie ees, ja varsti te leiaste kinniseotud emaeesli ja sälu ta juures; päästke need lahti ja tooge mu juure. Ja kui teile keegi midagi ütleb, siis ütlege: Issandal on neid tarvis! Siis ta lähetab nad sedamaid. Aga see on kõik sündinud, et läheks täide, mis on üteldud prohveti kaudu: Ütelge Siioni tütrele: Vaata, sinu Kuningas tuleb sulle tasane ja istub emaeesli seljas ja sälu seljas, kes on ikkealuse looma varss!» Siis jüngrid läksid ja tegid nõnda, nagu Jeesus neid oli käskinud, ning tõid emaeesli ja sälu ja panid riided nende peale ja panid ta riiete peale istuma. Aga suurem hulk laotas oma riided tee peale, aga teised raiusid oksi puudest ja puistasid tee peale. Aga rahvahulgad, kes ees ja taga käisid, hüüdsid: «Hoosianna Taaveti Pojale! Önnistatud olgu, kes tuleb Issanda nimel! Hoosianna kõrges!» Ja kui ta Jeruusalemma sisse läks, tõusis kogu linn liikvele ja ütles: «Kes see on?» Aga rahvas ütles: «Tema on see prohvet Jeesus Galilea Naatsaretist!» (Mt 21: 1-11)*

B: Tema saabumine Jeruusalemma ajas marru ülempreestri ja tema kaaskondlased, kes tulid kokku, et nõu pidada, mida nad edasi peavad tegema. Jeesuse populaarsus ja tema imeteod olid muutnud ta võimulolevale kuningale ja võimulolijatele ohtlikuks, sest oli tal ju tegelik õigus Juudamaa troonile. Nad otsustasid, et riigi huvides on vaja Jeesus kinni võtta ja lasta ära tappa.

UT: *Siis tulid kokku ülempreestrid ja rahva vanemad ülempreestri kotta, kelle nimi oli Kai-fas, ja pidasid isekeskis nõu, Jeesus kavalusega kinni võtta ja ära tappa. Aga nad ütlesid: «Mitte pühade ajal, et mässu ei tõuseks rahva seas.» (Mt 26: 3-5)*

B: Neile tuli appi Juudas, kes reetis neile Jeesuse asukohta ja suudeldes Jeesust näitas, kes kogunenud rahvahulgast on Jeesus. Preestrid lasid Jeesuse vangistada. Ülempreester küsis Jeesuselt, kas ta on nõus troonist loobuma ja lõpetab oma jutud sellest, et ta on Juudamaa kuningas, ning lahkub kodumaalt. Jeesus keeldus kokkulepet sõlmimast. Kuna ta oli üles kasvanud puusepp Joosepi peres, siis ütles ta ka, et varsti näete te inimese poega istumas Jumala paremal käel. Ülempreester katkus suure vihaga oma riided lõhki, hirmutades teisi preestrid, kes nõudsid Jeesusele surma.

UT: *Kui Jeesus seda oli rääkinud, läks ta oma jüngritega välja üle Kiidroni jõe. Seal oli aed, kuhu ta läks oma jüngritega. Aga Juudas, kes tema ära andis, teadis ka seda paika, sest et Jeesus sagedasti sinna oli kokku tulnud oma jüngritega. Juudas võttis nüüd enesega kaasa väesalga ning ülempreestritelt ja variseridelt sulaseid ja tuli sinna tulelontide, lampide ja relvadega. (Jh 18: 1-3) [---] Aga ta äraandja oli neile annud märgu ja ütelnud: «Keda ma suudlen, see ta on, tema võtke kinni.» Ja kohe ta astus Jeesuse juure ja ütles: «Tere, rabi!» ja andis temale suud. Aga Jeesus ütles talle: «Sõber, mispärast oled sa siin?» Siis nad tulid tema juure, pistsid oma käed tema külge ja võtsid ta kinni. (Mt 26: 48-50) [---] Aga need, kes Jeesuse olid kinni võtnud, viisid ta ülempreester Kaifase juure, kuhu kirjatundjad ja vanemad olid kokku tulnud. (Mt 26: 57) [---] Aga ülempreestrid ja kõik Suurkohus otsisid valetunnistust Jeesuse vastu, et teda surmata, ega leidnud ühtki, ehk küll palju valetunnistajaid esile tuli. (Mt 26: 59-60) [---] Ja ülempreester ütles temale: «Ma vannutan sind elava Jumala juures, et sa meile ütled, kas sina oled Kristus, Jumala Poeg?» Ja Jeesus ütleb temale: »Jah olen! Ometi ma ütlen teile: Sellest ajast te näete Inimese Poega istuvat Jumala väe paremal pool ja tulevat taeva pilvede peal!» Siis ülempreester käristas oma riided lõhki ja ütles: «Tema on Jumalat pilganud! Milleks meile veel on tunnistajaid vaja? Vaata, nüüd te olete tema jumalapilget kuulnud! Mis te arvate?» Ent nemad vastasid ning ütlesid: «Tema on surma väärt!» (Mt 26: 63-66) [---] Aga kui valgeks läks, tegid kõik ülempreestrid ja rahvavanemad Jeesuse kohta otsuseks tema ära tappa. Nad sidusid ta kinni, viisid ta ära ja andsid ta maavalitseja Pilaatuse kätte. (Mt 27: 1-2)*

B: Pontius Pilaatus oli sel ajal Rooma riigi asehaldur Juudamaal. Ta lasi tuua Jeesuse enda juurde ja vestles temaga väga pikalt. Ju rääkis Jeesus siis talle ka oma sünniloo, sest Pontius Pilaatus ei tahtnud Jeesust surmata. Ta ei leidnud Jeesusel mingit süüd olevat. Jeesus kui Juudamaa kuningas pidas alandavaks vastata Pilaatuse juures preestrite alandavatele küsimustele, sest ta tundis ennast tõelise Juudamaa kuningana. Küsimustele mittevastamine hämmastas Pontius Pilaatust.

Kuna oli pühade aeg, siis oli maavalitsejal õigus pühade puhul armu anda ühele kurjategijale, ning ta tahtis Jeesust vabaks lasta. Aga kui rahvas ülempreestrite ja teiste õukondlaste ässitusel ja rahvale raha maksmise mõjutusel ikka tungivalt Jeesuse surma ning hirmsale mõrtsukale Barabasele vabadust nõudis, siis tõi Pontius Pilaatus vett ja pesi oma käsi rahva nähes. Seejärel ütles ta ajaloolised sõnad: «Ma olen süüta selle verest!»

Seega jäi peale ülempreestri tahtmine, kes oli ju koos Herodesesega juba troonipärija sünnist saadik ihanud teda surmata.

UT: *Aga Jeesus seati maavalitseja ette. Ja maavalitseja küsis temalt ning ütles: «Oled sa juutide kuningas?» Aga Jeesus ütles: »Jah, olen.» Kui siis ülempreestrid ja vanemad tema peale kaebasid, ei vastanud ta midagi. Siis ütles Pilaatus temale: «Eks kuule, mida kõike nad tunnistavad sinu vastu?» Ent tema ei vastanud talle ühtainustki sõna, nõnda et maavalitseja pani seda väga imeks. Aga tavaliselt laskis maavalitseja pühiks rahvale vabaks ühe vang, keda nad tahtsid. Ja neil oli siis kuulus vang nimega Barabas. Kui nad nüüd koos olid, ütles Pilaatus neile: «Kumma te tahate, et ma teile vabaks lasen, Barabase või Jeesuse, keda hüütakse Kristuseks?» Sest ta teadis, et nad olid ta annud kadeduse pärast tema kätte.*

Aga kui maavalitseja istus kohtujärjel, läkitas tema naine ta juure ütleva: «Ärgu sul olgu ühtki tegemist selle õigega; sest ma olen täna unes palju kannatanud tema pärast!» Aga ülempreestrid ja vanemad meelitasid rahvahulki lahti paluma Barabast, aga hukka mõistma Jeesust. Ja maavalitseja kostis ning ütles neile: «Kumma neist kahest te tahate, et ma teile vabaks lasen?» Nemad ütlesid: «Barabase!» Pilaatus ütles neile: «Mis ma siis pean tegema Jeesusega, keda hüütakse Kristuseks?» Nemad ütlesid kõik: «Löödagu ta risti!» Maavalitseja küsis: «Mis kurja ta siis on teinud?» Aga nad karjusid veel enam ja ütlesid: «Löödagu ta risti!» Kui Pilaatus nägi, et ta midagi ei võinud parata, vaid et kära läks veel suuremaks, võttis ta vett ja pesi oma käsi rahva nähes ning ütles: «Ma olen süüta sellest verest! Küll te näete!» Siis vastas kõik rahvas ning ütles: «Tema veri tulgu meie peale ja meie laste peale!» Siis ta vabastas neile Barabase, aga Jeesust ta laskis rooskadega peksta ja andis ta risti lüüa. (Mt 27: 11-26)

B: Jeesust mõnitati, tal võeti riided seljast, anti peksta, pandi okaskroon pähe. Risti kandmise suhtes on erinevused erinevates evangeeliumides. Johannese järgi ta pidi oma risti vedama Kolgata mäele, kus ta ristile löödi. Matteuse, Markuse ja Luuka andmetel vedas risti hoopis Kürenee mees Siimon.

Ristilelöödud pidid ristil piinlema mitmeid päevi, aga Jeesus suri juba samal päeval üheksandal tunnil pärast ristilöömist.

Professori jutu järgi ta lihtsalt minestas. Sõdurid torkasid oda tema parema külje sisse ja sealt tuli verist vett, ning nad pidasid Jeesust surnuks. Matteuse, Markuse ega Luuka evangeelium ei maini oda torkamist paremasse külge. Küll teeb seda Johannese evangeelium. Tavaliselt murti ristilt mahavõetud käe- ja jalaluud. Jeesuse puhul seda ei tehtud, sest sõduritele anti raha. Jeesuse austajad ja kummardajad, kellest osa olid väga rikkad mehed, maksid ka Pilaatusele ja said loa surnukeha maha võtta. Nad mähkisid mahavõetud ihu valgesse linasse ja viisid Jeesuse koopasse. Koopasuu suleti suure kiviga ja koobast jäeti valvama valvurid.

UT: Nad võtsid ta riidest lahti ja panid temale selga purpurmantli, ja punusid kibuvitsust krooni ning panid selle temale pähe, andsid ta paremasse kätte pilliroo, heitsid ta ette põlvili maha, naersid teda ja ütlesid: «Tere juutide kuningas!» Ja nad sülitasid tema peale ja võtsid roo ning löid sellega temale pähe.

Ja kui nemad teda olid naernud, võtsid nad mantli tema seljast ära ja panid ta omad riided temale selga ja viisid ta ära risti lüüa. Välja minnes leidsid nad Kürenee mehe, nimega Siimon. Seda nad sundisid kandma tema risti. Ja kui nad jõudsid paika, mida hüütakse Kolgataks - see tähendab Pealae asemeks - andsid nad talle juua sapiga segatud viina. Kui ta seda oli maitnud, ei tahtnud ta juua. Aga kui nad tema olid risti löönud, jaotasid nad tema riided isekeskis ja heitsid liisku nende pärast ning istusid maha ja valvasid teda seal. Ja tema pea peale panid nad pealkirja, millele oli kirjutatud ta süü: «See on Jeesus, juutide kuningas!» Siis löödi temaga ühes risti kaks röövlit, üks paremale ja teine vasakule poole. Aga möödaminejad pilkasid teda, vangutasid pead. (Mt 27: 28-39) [ ] Aga kuuendal tunnil tuli pimedus üle kogu maa üheksanda tunnini. Üheksandal tunnil kisendas Jeesus suure häälega ning ütles: «Elii! Elii! Lemaa sabahataani?» See on: «Mu Jumal! Mu Jumal! Miks sa mind oled maha jätnud?» Aga kui mõningad neist, kes seal seisid, seda kuulsid, ütlesid nad: »Tema kutsub Eelijat!» Ja varsti jooksis üks nende seast, võttis käsna, täitis selle äädikaga, pistis pilliroo otsa ja jootis teda. Aga teised ütlesid: «Oota, saab näha, kas Eelija tuleb teda aitama?» Aga Jeesus kisendas jälle suure häälega ja heitis hinge. (Mt 27: 45-50) [---] Aga kui õhtu kätte jõudis, tuli rikas mees Arimaatiast, Joosep nimi, kes ka oli Jeesuse jänger. See läks Pilaatuse juure ja palus Jeesuse ihu. Siis Pilaatus käskis selle anda. Ja

Joosep võttis ihu ja mähkis selle puhtasse lõuendisse ja pani tema oma uude hauda, mille ta oli lasknud kalju sisse raiuda; ja ta veeretask suure kivi haua uksele ja läks ära. (Mt 27: 57-60)

B: Kolme päeva pärast olid valvurid, kes valvasid koobast, just kui surnud ja lamasid koopa ees maas. Kivi oli koopa eest ära lükatud ja Jeesus kadunud.

Professori jutu järgi olla sinna tulnud Heroodese kaksikvenna, seega jumala saadikud, kes hirmutasid valvureid ja jootsid valvurid tegelikult purju. Nad jäid magama. Kivi lükati koopa eest ära ja Jeesus viidi minema. Maha jäeti üks templi preestritest, kes edastas sõnumi, et Jeesus ootab oma jüngrid Galileas. Jüngrid läksid Galileasse ja Jeesus oligi seal. Pärast haavade paranemist ilmutas ta ennast uuesti rahvale. Tema õpetussõnad Matteuse evangeeliumi lõpuridades, mis puudutavad kõikide rahvaste ristiusku pööramist, on sinna Rooma vaimulike poolt hiljem lisatud, et õigustada vallutussõdade alustamist uskmatute vastu. Nimelt olevat teised evangeeliumid viimases küsimuses tunduvalt leebemad uskmatute vastu.

Jeesus elas pärast ristilöömist viiskümmend aastat. Olevat isegi leitud tema haud, mille peal olevat kivi, kirjaga «Jeesus Kristus, surnud 83-aastaselt».

UT: Nemad läksid ja võtsid haua valve alla, pannes kivi pitseriga kinni ja seades valvurid. (Mt 27: 66) [---] Ja vaata, suur maavärisemine sündis, sest Issanda ingel astus taevast alla, tuli ja veeretask kivi kõrvale ja istus selle peale! Ta nägu oli otsegu välg ja ta riided valged nagu lumi! Aga hirmu pärast tema ees värisid valvajad ja jäid otsegu surnuks! (Mt 28: 2-4) [---] ja minge usinasti ütleva tema jüngritele, et ta on surnuist üles tõusnud. Ja vaata, ta läheb teie eele Galileasse; seal te saate teda näha. (Mt 28: 7) [---] Aga kui nad olid minemas, vaata, siis tulid mõned valvureist linna ja teatasid ülempreestritele kõik, mis oli sündinud. Ja need tulid kokku ühes vanematega, pidasid isekeskis nõu ja andsid sõjameestele rohkesti raha ning ütlesid: «Ütelge, et ta jüngrid tulid öösel ja varastasid ta ära, kui me magasime. Ja kui maavalitseja saab seda kuulda, küll me teda meelitame ja teeme, et te saate olla mureta!» Need aga võtsid raha ja tegid nõnda, kuidas neid õpetati. [---] Ja need üksteistkümme jüngrit läksid Galileasse sellele mäele, kuhu Jeesus neid oli käskinud minna. Ja kui nad teda nägid, kummardasid nad teda. Aga mõned olid kahevahel. Ja Jeesus tuli nende juure ja rääkis nendega ning ütles: «Mulle on antud kõik meelevald taevas ja maa peal. Minge siis ja tehke jüngriteks kõik rahvad, neid ristides Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimesse, ja neid õpetades pidama kõike, mida mina teid olen käskinud. Ja vaata, mina olen iga päev teie juures maailma-ajastu otsani!» (Mt 28: 11-20)

Jõime konjakit ja pöördusime oma juttudes tagasi maisemate asjade juurde. Rääkisin meestele, kuidas Moskva-Magadani lennukis sain tuttavaks ühe lätlasega. Tal oli igav, sest lennukis oli vähe eurooplasi ja teistega ta eriti ei tahtnud suhelda. Tualettruum oli lennuki tagumises otsas ja iga kord, kui ma WC-sse läksin, möödusin temast. Ta naeratas mulle. Ma naeratasin vastu ja ta küsis, kust tulen ja kuhu lähen. Vastasin talle ja ta palus istuda kõrvalolevale vabale istmele. Selgus, et ta sõidab Magadani, kus ta pidi kalalaeval peal kokaks olema. Rääkisime tühjast-tähjast. Siis jutustas ta, et oli olnud algul sõjaväes ja väljaõppel Leningradi lähedal Karjalas. Ta oli tahtnud minna aega teenima mereväkke, aga sattus hoopis teenistusse mere-jalaväkke. Neil oli läbi saanud kõige raskem aeg - noorsõduriaeg. Ühel öösel kella kahe ajal anti häire. See oli natukene võõrastav pärast noorteaja lõppu. Kui kõik olid üles rivistatud, luges roodukomandör ette 70 nime ja teatas, et nüüd on neil pool tundi asjade pakkimiseks, sest nad sõidavad teenistusse Musta mere äärsetesse väeosadesse. Meestel oli kõigil hea meel, sest neid ootas teenistus soojas kliimas. Pakiti kiiresti asjad, sest paljudest sel sõduril ikka on, ja poole tunni pärast ootasid neid presendiga kaetud veoautod. Sõit läks raudteejaama. Oli talv ja ööd väga pimedad. Kõik pugesis kiiresti vagunitesse ja heitsid magama,

sest oli ju uni jäänud pooleli. Järgmisel päeval vilksatasid akendest mööda kidurad kased. Seega olid nad ikka veel metsatundra piirkonnas. Vagunitest kedagi välja ei lubatud. Mõnedel sõduritel oli kaasas Nõukogude Liidu atlas. Vaadates jaamade nimesid, ning uurides atlast, jõudsid mehed jäleldusele, et sõit läheb hoopis põhja suunas. Nii oligi. Jõuti Arhangelski raudteejaama. Seal ootasid bussid, mis viisid mehed otse sadamasse, kus ootas laev. Kiiresti laaditi mehed laevale ja samas lahkus laev sadamast. Kõiki üllatas selline kiirustamine. Mõnepäevase loksumise järel saadi teada, et sõit läheb Novaja Zemljale. Miks selline salatsemine? Miks saadeti neid öösel suure saladuskatte all lõuna asemel hoopis põhja? See selgus kohapeal, kus tuli välja, et kõik seitsekümmend meest olid arvatud väeossa, mis tegeles aatompommide katsetamisega. Lätlane ütles, et tal vedas, sest ta oli enne sõjaväge lõpetanud kutsekooli kokana. Selle tõttu pandi teda uues väeosas kööki ja ta pääses sellest supist eluga.

Algul nad ei teadnudki, millega on tegemist. Imelik oli see, et iga päev anti meestele sööklas söögi alla 100 grammi piiritust ja luuviljaliste (ploomi-, kirsi-, virsiku- jne) mahla. Kõik uued saabujad andsid allkirja, et nad ei räägi kellelegi, millega nad tegelevad ja mida nad näevad. Öeldi, et kui antakse häire, see tähendab kui hakkab mõirgama sireen, siis peavad inimesed varjuma. Põhiline varjumispaik oli mitmekümne meetri kõrguse pankranniku alune rannariba. Kes olid saare mingis muus osas töö, need pidid kaljunukkide taha maha heitma. Kuigi oli keelatud vaadata, mis toimub, olid mõned uudistanud, kuidas tuumaseen kõrgele õhku tõuseb. Ta rääkis, et oli ise ka söökla nurga tagant korra uurinud, kuidas tuumaseen välja näeb. Olevat olnud väga ilus ja võimas vaatepilt. Keegi ei rääkinud neile sel ajal midagi radioaktiivsest kiirgusest. Kahjuks märkas ta, et sööklas söömaskäijate hulgas tema väeosa poiste arv hakkas pidevalt vähenema. Teised poisid ütlesid, et mehed olla haigeks jäänud ja viidud saare teises otsas olevasse hospitali, kuhu kedagi neid külastama ei lubatud. Siis surid mitmed sõduritest. Varsti tuli uus laev uute meestega ja haiged viidi saarelt mandril asuvasse hospitalidesse. Terved jäid edasi teenima. Ta ise oli saarel teeninud tervelt poolteist aastat. Mõningane kiiritushaigus tal oli, sest juuksed hakkasid välja langema, nii et ta oli kahekümne ühe aastaselt päris kiilaspea. Ka hambad hakkasid suus loksuma. Kui ta hammaste loksumise ja pihku jäävate juuste pärast hospitali läks, siis anti talle mingeid tablette ja saadeti esimese laevaga Leningradis asuvasse Kirovi-nimelisse Sõjaväe Akadeemia hospitali, kus ta oli ravil pool aastat. Oma väeosa mehi ta hiljem enam ei kohanud. Akadeemia arstid olid talle ütelnud, et jumal on sulle väga tugeva organismi andnud. Kehvemad mehed oleksid ammu sellest kiirgusehulgast surnud. Mees ise arvas, et ta oli piiritusevaadile ja mahlapurkidele lähemal kui teised mehed ja sai piiritust natukene kokkuhoidlikumalt teistele valades rohkem endale jätta, nii et ta ise oli pidevalt auru all. Seda suurendatud alkoholi annustamise meetodit olid kasutanud ka kõik ohvitserid, kelle jaoks oli sööklas eraldi ohvitseride ruum.

Söökla oli küllaltki pankranniku lähedal. Ükskord talvel väljas jalutades oli lätlasele tundunud, et mere poolt jälgib teda keegi. Ta vaatas sinna suunda, aga ei näinud midagi. Arvas, et võib-olla talle tundus. Oli istunud ühe kivi taha maha ja suitsu teinud. Püsti tõustes märkas ta jääkaru, kes oli ennast peitnud jääpanga taha, ja kui inimene ära kadus, tulnud uuesti nähtavale. Nii kui karu teda märkas, tormas uuesti jääpangade taha peitu. Lätlane oli toonud köögist mõned külmutatud tursad ja visanud panga pealt alla. Järgmisel hommikul, kui ta panga pealt alla vaatas, siis olid kalad kadunud. Ta kordas kalade loomist, ja jälle sama lugu.

Mõne aja pärast hakkas jääkaru juba ootama, millal ta kaladega tuleb. Karu ei pugenu enam peitu ja kord-korralt jäi ta kaldale lähemale ootama. Lõpuks oli ta kindlal kellaajal lausa pankranniku all ootel, millal kokk kaladega tuleb.

Samas oli jääkaru väga hästi teadnud, mis asi on püss. Pruukis mehel tulla majast välja automaat üle õla, kui karu pani jooksu ja sel päeval enam tagasi ei tulnud. Arvatavasti oli keegi teda püssiga tulistanud ja selle tõttu oskas ta püssi karta. Nii oli lätlane selle jääkaruga sõbrustanud kuni hospitali sattumiseni.

Jõime oma konjakipudelid tühjaks ja läksime koju. Järgmisel hommikul tegime köögis süüa, kui tuli Vasja teatega, et jälle on võimalik konjakit osta. Tõmbasime oma kalamehekummikud jalga ja tõttasime kaupluse poole. Tegelikult ei tulnud tõttamisest muidugi midagi välja, sest vesi meie maja juures oli põlvini ja kõnniteel kohati veelgi sügavam. Tuli ettevaatlikult liikuda, et mitte märjaks saada. Kõikide majade ümber külas lainetas vesi. Mõned majad olid juba akende alumise raamini vees. Kuna majad olid ehitatud lehisest, siis raske puidu tõttu püsisid nad koos. Külavahel sõideti siinseal ringi kummipaatiledega. Kauplus oli avatud. Vesi ulatus ainult poolde treppi. Ostsime oma pudelid välja ja seekord jõudsime Niina ja Liidia juurde. Selgus, et nende maja põrand oli juba poolest säärest saadik veega kaetud. Toast olid põõningule viidud raamatud, riided ja need esemed, mis vett kardavad. Kui vee tõusmine nõnda jätkub, siis lubasid tüdrukud meie juurde kolida. Ööseks pidid nad esialgu voodi alla taburetid panema, et reformvoodi põhi vette ei vajuks.

Osast majadest olid inimesed juba välja kolinud. Ka nemad olid oma asjad põõningutele vedanud. Hädavajalikud esemed olid kaasa võetud ja inimesed elasid sopka otsas telklinnakus.

Alustasime veeuputuseaegse põhitegevuse - konjakijoomisega. Vaegi küla pliivid olid ehitatud ilma soojalõõrideta. Pliitidel puudusid ka siibrid ja praeahjud. Muidugi olid sellised pliivid ebaökonomised, sest selline pliit oli nagu kinnine lõke. Kuni tuli oli pliidi all, oli ruum soe, kui tuli kustus, hakkas ruttu külmaks minema. Kuna majad olid väiksekese, siis suutsid sellised pliivid nad soojaks kütta. Õhtul köeti nii, et pliidiraud punane, ja ruumis oli palav. Hommikuks jahtusid toad ära. Kuigi toas oli poole sääreni vesi, sai sellise pliidi alla tuld teha, sest polnud praeahju aluseid madalaid lõõre, mis oleksid muidu vett täis läinud. Et Uttel oli jahimees, siis varustas ta Niinat pidevalt jäneselihaga. Jahilt tulles pandi tavaliselt oma paarkümmend puhastatud jäneserümpa õrre külge seotuna rippuma. Külma ilma tõttu ei läinud liha halvaks, vaid püsis külmununa kevadeni värske. Sealst lõigati vajadusel mõni söömiseks maha. Jänese kõrvale pakuti keedetud kartulit. Kaug-Põhja iseärasuseks oli see, et kartul ja sibul jõudsid kohale kuivatatult, lõigatuna parajateks viiludeks.

Ka seekord pakuti meile jäneseleha ja «lühikese leemega» kartulit. See tähendab, et vees leotatud paisunud kartulitele jäeti keetmisel vesi ainult poti põhja, nii et see peaaegu kõik aurustus, ja kartulid pandi taldrikutele koos selle järelejäänud leemega. Elus esimest ja arvatavasti ka viimast korda oli meil võimalus süüa veega kaetud põrandaga toas jänesepraadi ja juua pitsidest konjakit.

Jänes söödud, koristas Niina taldrikud laualt. Ta oli keetnud kanget teed ja pani lauale tassid ning suhkrutoosi tükksuhkruga. Tükksuhkrut kasutatakse kolmel viisil. Üks võimalus on lahustada suhkur teevees. Teine - võtta suhkutükk põske ja juua teed peale. Kolmas - kasta suhrutükk tee sisse, hammustada suhrutüki otsast killukene ja juua teed peale. Hakkasime mängima kaarte ja rüüpasime vaheldumisi teed ja konjakit. Tüdrukud muutusid lõbusaks ja laulsid vene laule.

Õhtu ainukene jutt, mille ma kirja panin, oli lugu tšuktši jahimehest, kes jahile minnes ära kadus ja tagasi külla jõudis alles poole aasta pärast. Mees oli väga kõhnaks jäänud, ainult luu ja nahk. Ta ei teadnud, kus ta pool aastat oli. Lõpuks läks ta šamaan juurde. Šamaan alustas riitusega. Mõlemad olid transis. Pärast šamaan jutustas järgmise loo: Mees kõnnib tundras. Korruga kukub auku ja libiseb allapoole kuni potsatab koopa põhja. Kui mehe silmad pimedusega harjusid, nägi ta koopas suuri loomi. Neil olid pikad mustad karvad, jalad jämedad nagu puutüved. Loomadel olid londid ja nad püüdsid nende abil kätte saada igikeltsast külmunud rohelist massi, mida nad endale suhu panid. Seega elutsesid koopas mammutid.

Kui jahimehel kõht tühjaks läks, ei jäänud tal ka muud üle kui sedasama jäätunud massi noa teraga koopaseina küljest kraapida ja süüa. Mõne aja pärast oli ühel mammutil temast hale hakanud ja ta londiga koopast välja visanud. Mees oli valguse kätte sattudes algul eredast päikesest nägemise kaotanud, nii et ta ei saanud kuhugi minna. Oli siis maas istunud ja sammalt närinud. Paari päeva pärast oli nägemine nii palju taastunud, et ta kodutee üles leidis. Kui ta maa alla kukkus, oli lumi maas, kui välja tuli, oli juba kevad käes. Kui ta külla tagasi jõudis, olid inimesed temast eemale hoidnud, sest pidasid teda halvaks vaimuks, ketljaks.

Kui konjak otsa sai, läksime oma korterisse. Õhtul enne kümnet tuli meie juurde tšuktšist laevakapten Innokenti ja küsis, kas me oleme nõus tulema tema laeva peale madrusteks, sest praeguse kõrge veega saab hästi puitmaterjali Anadõri lähedalt Vaegi vedada. Muidugi olime nõus, sest selline reis pakub kindlasti vaheldust meie üksluissele külaelule. Leppisime kokku, et kell kaheksa hommikul sõidab laev elektriijaama juurest välja.

Eestisse tagasi jõudnuna hakkasin uurima kirjandust, mis puudutas tšuktše, nende naabreid ja ülemaailmset veeuputust.

Oma üllatuseks leidsin lühikese lõigu Otto von Kotzebue ümbermaailmareisi päevikust, kus oli kirjas järgmine lõik:

Kamtšatkalased uskusid kõikvõimsasse maailma loojasse, keda nad kutsusid Kutkaks. Ta elas taevas, oli aga mõnda aega inimese näol Kamtšatkal viibinud, saades kamtšatkalaste esiisaks. Ka nende juures esines pärimus üldisest üleujutusest ning nad näitasid veel nüüdki ühe mäe tipus kohta, kus Kutka olevat oma paadiga maale tulnud, et inimsugu ilma tuua. Kamtšatkal on veel praegugi ammu möödunud mineviku väljendamiseks üldiselt kasutusel kõnekäänd, et see oli Kutka ajal. (Kotzebue 1978: 164).

Võtsin kätte piibli ja otsisin sealt üles Noa laeva ja üleujutust puudutava teksti. See koht on piiblis, Esimeses Moosese raamatus, mida kutsutakse «Genesiseks». Järgnevalt ongi see ära toodud:

Ja Jumal ütles Noale: «Ma olen otsustanud teha lõpu kõigele lihale, sest maa on täis nende vägivalda, ja seepärast, vaata, ma hävitan nad ühes maaga!

Tee enesele laev goferipuust; laev tee kambritega ja pigita seda seest ja väljast maapigiga. Ja tee see nõndaviisi: laeva pikkus olgu kolmsada küünart, laius viiskümmend küünart ja kõrgus kolmkümmend küünart; valmista see küünramõõdu järele; tee laevale katus peale ja tee üks laeva küljesse; tee sellele alumine, keskmine ja ülemine lagi. (1 Ms 6: 13-16) [---] Ja Noa tegi kõik nõnda, nagu Jehoova teda käskis. (1 Ms 7: 5)

Seepeale laadis ta laevale toiduvard, ajas pardale need maismaaolendid, kelle liigi ja arvu oli Issand talle täpselt teada andnud, ja läks siis ka ise laevale oma poegade, naise ja poegade naistega.

Ja seitsme päeva pärast tuli veeuputus maa peale. Sel aastal, mil Noa kuussada aastat vanaks sai, teise kuu seitsmeteistkümnendal päeval, otse selsamal päeval puhkesid kõik suure sügavuse allikad ja taeva luugid tehti lahti. Ja sadu tuli maa peale nelikümmend päeva ja nelikümmend ööd. (1 Ms 7: 10-12) [---] Siis tuli nelikümmend päeva veeuputust maa peale; vesi tõusis ja tõstis laeva, nõnda et see kerkis kõrgele maast. Ja vesi võttis võimust ning seda sai maa peal väga palju, ja laev liikus veepinnal. Ja vesi võttis maa peal üpris väga võimust ja kõik kõrged mäed kogu taeva all kaeti. Vesi tõusis neist viisteistkümmend küünart kõrgemale, nõnda et mäed olid kaetud. Siis heitis hinge kõik liha, mis maa peal liikus, niihästi linnud kui lojused ja metselajad ja kõik roomajad, kes maa peal roomasid, ja kõik inimesed ka. (1 Ms 7: 7-21) Ja vesi taganes maa pealt, taganes üha, ja saja viiekümne päeva pärast oli vesi vähenenud. Ja seitsmenda kuu seitsmeteistkümnendal päeval peatas laev Ararati mägede kohal. Ja vesi vähenes üha kümnenda kuuni; kümnenda kuu esimesel päeval paistisid mägede tipud. Ja kui nelikümmend päeva oli möödunud, siis Noa avas laeva akna, mille ta oli teinud, ja laskis välja ühe kaarna; see lendas sinna ja tänna, kuni vesi maa pealt oli kuivanud. Siis ta laskis enese juurest välja ühe tuvi, et näha, kas vesi on maa pealt kahanenud. Aga tuvi ei leidnud oma jalavarvastele puhkepaika ja tuli tagasi tema juure laeva, sest vesi oli veel kogu maa peal; siis ta pistis oma käe välja ja võttis tema ning pani enese juure laeva. Ja ta ootas veel teist seitse päeva ning laskis taas ühe tuvi laevast välja. Ja õhtul tuli tuvi tema juure, ja vaata, tal oli nokas haljas õlipuu leht! Siis Noa mõistis, et vesi oli maa pealt kahanenud. Ja ta ootas veel teist seitse päeva, ning laskis ühe tuvi välja, aga see ei tulnud enam tagasi tema juure. Ja kuuesaja esimesel aastal, esimese kuu esimesel päeval, oli vesi maa pealt kuivanud. Ja Noa võttis ära laeva katuse ja vaatas, ja ennäe, maapind oli tahenenud! Ja teise kuu kahekümne seitsmendal päeval oli maa täiesti kuiv. (1 Ms 8: 3-14) [---] Ja Noa ehitas Jehoovale altari ja võttis kõigist puhtaist loomadest ja kõigist puhtaist lindudest ning ohverdas altaril põletusohvreid. Ja Jehoova tundis meeldivat lõhna ja Jehoova mõtles oma südames: «Ma ei nea enam maad inimese pärast, sest inimese südame mõtlemised on kurjad ta lapsepõlvest peale; ma ei hävita enam kõike, mis elab, nõnda nagu ma olen teinud.» (1 Ms 8: 20-21)

Veeuputuse motiivid on tuntud peaaegu kõigile maailma rahvastele. Sattusin hiljuti raamatukogus Vojtech Zamarowsky raamatule «Alguses oli Sumer», kus kirjeldatakse, kuidas Briti Muuseumi assistent George Smith, innustunud assüüria-babüloonia ülemaailmse veeuputuse kirjeldusest, mis langes detailideski kokku piiblis kirjeldatud veeuputusega, ainult oli piibli omast vanem, reisis 1873. aasta kevadel Mesopotaamiasse ja leidis sealt nii puuduva savitahvli kui teisigi Gilgameši eepose katkendeid.

Jumalad said vihaseks inimeste peale, et nood ei toonud neile ohvreid, ja otsustasid veeuputuse abil inimsoo hävitada. Ainult õiglane Utanapištim pidi ellu jääma. Nõnda soovitas jumal Ea tal suure laeva ehitada, «läbinisti puust, ja tõrvas seda asfaldiga [ ] ja tegi laevale akna». Seepeale «laadis laevale seemne kõigist, kes maa peal elavad, läks laevale kogu oma perekonnaga ja oma sugulastega, suurte stepiloomadega ja väikeste stepiloomadega [ ] ja lõppude lõpuks sulges ukse. Ja juhtus, et taeva vundamendist kerkis üles must pilv ja kuus päeva ning seitse ööd märatses raju ja koos tormiga tuli veeuputus ja kattis maa [ ] Ja vesi kattis isegi mäed ja jumalad kõssitasid nagu koerad taevaveerel [ ] Ja kogu inimsoo muutus mudaks ja ühetasane soo laius katusena üle maa.» Siis veeuputus lakkas, vesi alanes ja Utanapištim randus oma laevaga kuivale maale - Nisiri mäe tipule. (Zamarovskiy 1980: 189).

Sarnaselt Noaga käitus Utanapištim, kui tema laev oli randunud kuivale maale ja puhkas kindlalt Nisiri mäe tipul.

Seitsmendal päeval saatis ta teele tuvikese ja laskis tal vabalt ära lennata. Tuvike lendaski minema, kuid tuli jälle tagasi, sest polnud paika, kus ta oleks võinud puhata, ja nõnda lendaski ta tagasi Utanapištimi juurde.

Siis saatis ta teele pääsukese ja laskis linnul vabalt ära lennata. Pääsuke lendaski minema, kuid tuli jälle tagasi, sest polnud paika, kus ta oleks võinud puhata, ja nõnda lendas ta tagasi laeva juurde. Utanapištim saatis teele kaarna ja laskis tal vabalt ära lennata. Kaaren lendaski minema, märkas alanevat vett. Ta otsis, lendas sinna ja tänna, kraaksus, kuid tagasi ei tulnud. Veeuputus oli möödas ja Utanapištim tõi jumalatele ohvri.

Mõlemad versioonid on silmatorkavalt sarnased, ilmselt on assüüria-babüloonia versioon saanud juutidele tuttavaks kuningas Nebukadnetsar II valitsusajal (604-562 eKr). Kõikidest sumeri eepostest on tähelepanuväärseim eepos Ziusudrast, Šuruppaki kuningast. Kivitahvlilt loeme:

«Siis Ziusudra, kuningas (Šuruppakis) ehitas hiiglasuure laeva [ ] (Siis) kõik marutuuled, kohutavalt võimsasti, hakkasid korraga lõõtsuma, ja sellel hetkel ujutas veeuputus üle kõik ohverdamispaigad. Siis veeuputus kattis maad seitse päeva ja seitse ööd ja tormituuled pildusid suurt laeva kõrgele tõusnud voogudel [ ]» Kui veeuputus oli lakanud ja Ziusudra oma laevaga kuivale maale randunud, tõi ta ohvri jumalatele Anile ja Enlilile. «Anile ja Enlilile meeldis Ziusudra nii väga, et nad andsid talle sellise elu, nagu on jumalal: nad puhusid tema sisse igavest vaimu, mis on ka jumalal olemas. Siis kuningas Ziusudra, taime- ja inimsoo seemne päästja, otsustas jääda (igaveseks ajaks) Dilmuni pinnale, (elu?) maale, sinna kohta, kust tõuseb päike.» (Zamarovsky 1980: 191).

Üks meie tuntum teoloog ja filosoof Uku Masing kirjutab artiklis: «Piiride juurde»:

Usk on juba oma subjekti-objekti pärast väljaspool kosmost, sest Jumal on väljaspool maailmasüsteemi. Seepärast on ka Piibel saabunud teistviisi kui teised raamatud. Muidugi, Jumal pole mitte dikteerinud, aga ta kõneleb, ja praegugi veel. Ja sellele paradoksile tugeneb usk. Piiblit on alati seletatud teaduslike abinõudega: mõistuse ja loogikaga. Ilma ei ole kunagi midagi tehtud. Aga teoloogia ei usu, et teaduslike operatsioonidega oleks saavutatud juba kõik. Tänapäeva piiblikriitikal pole enam niipalju usku kritiseerijasse, kui seda oli varemini, kus inimene otsustas Jumala üle. Piibel on nagu gooti doom, ja inimese ülesanne pole seda mitte puhastada, lubjata ja kaunistada oma tarkusega, vaid mõista seda doomi. Siis ta suudab kõrvaldada sealt ka selle, mis tas on inimlikku, ja näha Jumalat, niipalju kui see on inimesele võimalik.

Ja kui oleks kõik Piibli jutustused see, mida me nimetame saagadeks, siis ei ole sellega öeldud, et saaga on fantaasia. Meie nimetame teda ainult sellepärast nii, et seal esineb midagi, mis meie maailmamõistmisele on võõras. Kui veeuputuse lugu on üle terve maailma tuntud, siis see tähendab ometi, et ta on olnud olemas. Mul on kahju, et ma pean meelde tuletama, et iga ajalooline jutustus on teatud osani väär. Ja G. E. L[uiiga] loogikat ma siinkohal ei taipu. Trooja leid ei tõesta iseenesest ühtki I l i a s e lugu, aga ei räägi ka nende vastu. Ema-jõe olemasolu ei tõesta rahvajuttu, aga ta ei räägi ka sellele vastu. Fakti olemasolu ei tõesta kunagi sellega seotud teiste nähtuste ega fakti enda seletuse õigsust. (Masing 1993: 23).

Mida aga näitavad arheoloogilised väljakaevamised ülemaailmse veeuputuse kohta? Iraagis asub Kaldea linn, sumeri dokumentide järgi kutsutakse seda Uriks ja Mukajjariks. Tänapäeval koosneb see ainult liivaluidetest, kraavide labürindist ja põletamata tellistest laotud müüridest. 1922. aastal alustati seal väljakaevamisi ning jõuti 5 aastat hiljem kolmeteistkümne meetri sügavusel peenikesest liivast ja savist koosnevale kihile, millele järgnes taas kultuurkiht. Geoloogiline ekspertiis tegi kindlaks, et puhas liiva- ja savikiht, mis erines ülemisest ja alumisest kultuurkihist, on alluviaalne sete. Niisuguse sette, mille paksus ulatub kohati kahe meetrini, kohati viie meetrini, võis tekitada ainult hiiglaslik uputus, mil meri pidi tõusma üle oma kallaste ja maa üle ujutama. Peagi leiti samasugused settekihid Põhja-Sumerist Kiši linna varemetest ja hiljem Fara künka alt. Geoloogid tegid kindlaks, et sealsed setted ei ole üheaegsed ja nad on tunduvalt vanemad kui mujal.

Piibel räägib ainult ühest, kogu maailma tabanud veeuputusest. Tegelikult ei tabanud veeuputus isegi sumerite maailma tervenisti, vaid eri aegadel ja erineva ulatusega, nii et tegemist oli kohalike suurte uputustega (Zamarovsky 1980: 84).

Kirjandus

Kotzebue, Otto von 1978. *Reis ümber maailma*. Tallinn.
Masing, Uku 1993. *Vaatlusi maailmale teoloogi seisukohalt*. Tartu.
Piibel 1989. *Vana ja Uus Testament*. Piibliseltsi väljaanne.
Zamarovsky, Vojtech 1980. *Alguses oli Sumer*. Tallinn.

Joonised

Suur Piibel. Juubeliväljaanne. 1. vihk. K./Ü. «Loodus» Tartu-Tallinn 1939

Veeuputus: Ja vesi võttis võimust.

Veeuputus: Kõik liha heitis hinge.

Tuvikene lahkub laevalt.